मत्सरासुर शामक श्री वक्रतुंड विनायक!

श्रीमन मुदगल महापुराणाने आठ खंडात ज्या अष्टविनायकांची चरित्रे रेखाटली त्यापैकी प्रथम चरित्र आहे भगवान श्री वक्रतुंड विनायकाचे. मत्सरासुर नामक राक्षसाच्या विनाश लीलांना शमविण्यासाठी हा अवतार होत असतो.

या अवताराची कथा आरंभी पाहू म्हणजे मग ह्या कथाभागाच्या गुढार्थाचे विवरण सुलभ होईल. देवराज इंद्राच्या नगरीत त्यांच्या स्वर्गारोहीन दिनाचा उत्सव सुरु होता. आधीच इंद्रनगरी त्यात ती उत्सवासाठी सजली. मग आपण मानवी शब्दात त्या सौंदर्याबाबत काय बोलू शकणार? सगळ्या देवी, देवता. ईश्वर, महेश्वर आपापल्या परिवारासह विराजमान झाले होते.

'काव्यशास्त्र विनादैने कालो गच्छति धीमत्ताम' अर्थात बुद्धीमंताचा काळ हा काव्य, शास्त्रचर्चा, विनोद यांनी युक्त असतो या न्यायाने समस्त सभा आनंदमग्न होती. वसंतऋतुसह श्रीकामदेवांच्या उपस्थितीने सभेची उन्मादकता कितीतरी पट वृद्धिंगत झाली होती आणि तेवढयात ती आली. आधीच ती अनुपमेय सौंदर्याची खाण.

त्यात या उत्सवासाठी विशेषत्वाने नटली परिणामी वैराग्यशिरोमणी श्रीशंकरांनाही विचलीत करेल अशा त्या सौंदर्यासह 'रंभा' इंद्रनगरीत अवतरली. त्या सौंदर्यबाणाने आपले ध्येय ठरविले देवराज इंद्राला. तिच्या नयनकटाक्षांनी देवराज कामातुर झाले. पण सभेत त्रिदेव उपस्थित आहेत म्हटल्यावर त्यांनी कसेबसे आत्मनियंत्रण केले. मात्र कामवेगाचा परिणाम म्हणून सभा लवकर आटोपती घेत सगळ्यांना निरोप देऊन देवराज रंभेसह प्रमदवनाची वाट जवळ करते झाले.

रंभेसह दिव्य स्वर्गीय विलास करीत इंद्रदेव रमले होते. पण नियतीच्या मनात वेगळाच खेळ होता. दैववशात अचानक तेथे महर्षी दुर्वासांचे आगमन झाले. आता दुर्वास म्हणजे मूर्तिमंत क्रोध ही प्रतिमा ज्ञात असणा-या देवराजांनी क्षणात रंभेला तर दूर केले पण मनातील तिची आसक्ती अशी दूर होणार? त्या कामवेगाचा परिणाम म्हणून देवराज स्खलित झाले.

त्यांना स्वत:चीच लज्जा वाटली. महर्षीसमोर देवराज असताना माझे असे पतन व्हावे याचे वैषम्य वाटले पण आता नियतीचे दान तर पडले होते. देववीर्य पृथ्वीवर पडले आणि त्यापासून पृथ्वीतून एक बालक जन्माला आले. ज्याच्या उत्पत्तीचे कारणच विकारवशता होते ते बालक सदगुनी होणारच कसे? ते राक्षसत्वालाच प्राप्त झाले. त्याला इतिहासाने 'मत्सरासुर' नावाने आपल्यात स्थान दिले.

जगन्माता असणारी पृथ्वीच त्याची माता होती. तिने त्याचे उत्तरदायित्व दैत्यगुरु शुक्राचार्यांकडे दिले. त्याचे उपनयन झाले. श्रीगुरू व मंत्र मिळाला आणि मत्सरासुर तपाचरणात लीन झाला.